

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APSAUGOS NUO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE
ĮSTATYMO NR. XI-1425 4 IR 11 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo Nr. XI-1425 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) siekia spręsti smurto artimoje aplinkoje problematiką Lietuvoje ir mažinti smurto aukų mirties riziką nuo šaunamųjų ginklų.

Smurtas artimoje tebeišlieka plačiai paplitusiu, pavojų keliančiu reiškiniu. 2023 m. užregistruota daugiau kaip 54 tūkst. smurto artimoje aplinkoje pranešimų (vidutiniškai apie 145–150 per parą).¹ Pernai liepą pradėjus veikti apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderiui (Smurto orderiui), pareigūnai per metus skyrė daugiau kaip 20 tūkst. orderių.² Iš šių pranešimų buvo užregistruoti 5 674 nusikaltimai dėl smurto artimoje aplinkoje ir 5 901 asmuo, nukentėjęs nuo nusikaltimų, padarytų dėl smurto artimoje aplinkoje. Smurto artimoje aplinkoje keliamą pavojų iliustruoja ir augantys nužudymų atvejai: 2023 m. buvo užfiksuoti 25 nužudymai artimoje aplinkoje (2022 m. tokių atvejų buvo 22). 16 iš aukų – suaugusios moterys. 11 iš jų nužudyta intymaus partnerio, 3 – vaikų ar įvaidžių. Šiomet statistika taip pat šokiruoja: vien 2024 m. liepos mėnesį įtariama, kad artimoje aplinkoje buvo nužudyti 4 žmonės.³

Dalis šių nužudymų yra įvykdomi šaunamuoju ginklu. Kitų šalių statistika rodo, kad žmogžudystės artimoje aplinkoje rizika, esant ginklui, išauga 50 proc.⁴ Per pirmąjį šių metų pusmetį skirti 10 358 apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderiai, iš jų 167 atvejais pareigūnai klausimyne pažymėjo teigiamai į klausimą „Ar PKA išduotas leidimas laikyti ar nešioti ginklą (-us)“. Įstatymo projektas yra parengtas siekiant suteikti didesnę apsaugą asmenims, nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje ir patiriantiems padidintą mirties riziką dėl smurto įtariamo arba kaltinamo asmens laikomo ginklo. Ekspertų teigimu, didžiausias mirties rizikos laikotarpis smurtą patiriančiam asmeniui būna pranešus, kad palieka smurtinius santykius – tuo metu smurtautojas nebeturi ko prarasti ir, siekdamas išlaikyti kontrolę, gali griebtis dar didesnio smurto.⁵ Akivaizdu, kad, esant ginklui, ši rizika tampa dar

¹ <https://policija.lrv.lt/lt/naujienos/daugeja-smurto-artimoje-aplinkoje-atveju-gruodi-uzregistruota-daugiau-nei-5-tukst-pranesimu/>

² <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos-1/sadm-metai-su-smurto-orderiu-daugiau-apsaugotu-gyventoju/>

³ <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2314622/po-kruvinu-tragediju-atviras-klausimas-ar-smurto-orderis-ir-ginklas-suderinama>

⁴ <https://abc7chicago.com/post/what-supreme-court-domestic-violence-gun-ruling-united/14985957/>

⁵ <https://www.thehotline.org/support-others/why-people-stay-in-an-abusive-relationship/#:~:text=When%20a%20survivor%20leaves%20their,time%20for%20survivors%20of%20abuse.>

didesne.

Pagal dabartinę Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo redakciją, leidimai turėti ginklą yra neišduodami ir panaikinami asmenims, kuriems skirtas Smurto orderis orderio galiojimo laikotarpiu. Orderiui pasibaigus ir nepradėjus ikiteisminio tyrimo, asmenys atgauna teisę laikyti ginklą. Įstatymo projektas, įvertindamas mirties nuo šaunamųjų ginklų riziką, patiriamą smurto aukų, siūlo asmenims, kuriems išduotas Smurto orderis, išduotą leidimą laikyti ginklus ar leidimą nešiotis ginklus apriboti apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderio galiojimo laikotarpiui ir trijų mėnesių laikotarpiui nuo paskutinės paskirto apsaugos smurto artimoje aplinkoje orderio galiojimo dienos. Tai ypač svarbu vertinant tai, kad daliai asmenų Smurto orderiai buvo skirti daugiau nei vieną kartą, o kai kuriais atvejais net ir aštuonis kartus per vienerius metus, t.y. smurtu kaltinami asmenys nekeitė savo elgesio ir grįždavo į namus, keldami padidintą riziką aukai.⁶

Kaip papildomą priemonę tolimesnio smurto prevencijai, Įstatymo projektas įpareigoja asmenis, kuriems skirtas Smurto orderis, privalomai išklaudyti smurtinio elgesio keitimo programą (mokymus), jei jie siekia atgauti teisę laikyti ginklus.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai.

Projektą inicijavo ir parengė Seimo narė Morgana Danielė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptariamai teisiniai santykiai.

Dabartinė Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo redakcija nurodo, kad leidimas laikyti ir nešiotis ginklus yra neišduodamas arba panaikinamas asmenims, kuriems skirtas apsaugos nuo smurto orderis. Šis ribojimas taikomas iki apsaugos nuo smurto orderio galiojimo pabaigos, t.y. 15 dienų nuo orderio skyrimo. Dabartinis reguliavimas taip pat neįpareigoja smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantiems asmenims laikyti elgesio keitimo programą, norint atgauti savo ginklą.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Įstatymo projektu siūloma leidimo nešiotis arba laikyti ginklą asmenims, kuriems skirtas apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis, naikinimo terminą pratęsti iki 3 mėnesių bei įpareigoti asmenis, norinčius atgauti šį leidimą, lankyti elgesio keitimo programą. Planuojama, kad siūlomas teisinio reguliavimo pokytis sumažins mirčių nuo smurto artimoje aplinkoje, naudojant šaunamąjį ginklą, riziką pakartotinio smurto atveju, nebegaliojant ribojimui artintis prie asmens, kuris patiria smurto artimoje aplinkoje pavojų.

⁶<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2165229/per-puse-metu-policija-isdave-10-7-tukst-apsaugos-nuo-smurto-artimoje-aplinkoje-orderiu>

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Priėmus įstatymą neigiamų pasekmių nėra numatoma.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo priėmimas turės teigiamą įtaką kriminogeninei situacijai ir smurto artimoje aplinkoje prevencijai, kadangi 3 mėnesiams apribojus teisę laikyti ir naudoti ginklus asmenims, kuriems yra skirtas apsaugos nuo smurto orderis, bei įpareigojus juos lankyti elgesio keitimo programą, sumažės smurtinių nusikaltimų šaunamuoju ginklu rizika bei vykdoma pakartotinio smurto prevencija.

7. Galima priimto įstatymo įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymo įgyvendinimas neturės pasekmių verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams?

Įstatymo projektas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant Įstatymo projekte siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios galiojančių įstatymų nereikės.

10. Įstatymo projekto atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų.

11. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

Įstatymo projekto nuostatos atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

Įstatymui įgyvendinti reikės pakoreguoti įgyvendinamuosius teisės aktus ginklų ir šaudmenų civilinės apyvartos reguliavimo srityje, juos priimti turės Vyriausybės įgaliotos institucijos.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti.

Įstatymo įgyvendinimui papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų neprireiks, taip pat nenumatoma ir papildomo lėšų sutaupymo.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Rengiant Įstatymo projektą vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jiems įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą: „smurtas šeimoje“, „smurtas artimoje aplinkoje“, „šaunamieji ginklai ir šaudmenys“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.